

Tajne hrvatskih privatnih kolekcionara (1.): Bez zanesenih sakupljača ne bi bilo ni muzeja

Tea Perinčić, kustosica Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka

Privatni kolekcionari obavljaju lavovski posao u prikupljanju i očuvanju hrvatske baštine često rasute po svijetu, a nekadašnje privatne zbirke postajale su osnova zbirki muzeja kakve danas znamo. Usto, privatnici mogu brže reagirati kad se nešto zanimljivo pojavi na tržištu, za razliku od muzeja koji imaju smiješne i svake godine sve manje iznose za otkup predmeta

Piše: Nives Matijević

Istraživanje, prikupljanje i valorizacija hrvatske kulturne i povijesne baštine nacionalni je interes, za realizaciju kojeg se nažalost valjda oduvijek odvajalo premalo javnog novca.

S druge strane, u Hrvatskoj postoji duga i snažna tradicija privatnog kolekcioniranja, prije svega umjetničkih djela, knjiga, ali i raznih drugih predmeta koji svjedoče o prošlosti pojedinih gradova i regija ili sistematski posloženi daju podroban uvid u neki segment čovjekove djelatnosti. Tako je primjerice još u 17. stoljeću **Nikola Zrinski** bio veliki sakupljač različitog novca, odnosno jedan od prvih numizmatičara na našim prostorima.

Burzovni igrač Floričić otkupio od Francuza Kopačevu ostavštinu

Privatni kolekcionari su u prošlosti, a čine to i danas, obavili lavovski posao u prikupljanju i očuvanju hrvatske baštine, često rasute po svijetu, a nekadašnje privatne zbirke postajale su osnova zbirki muzeja kakve danas znamo ili su bile poticaj za osnivanje muzeja. Ulažući golemu energiju, vrijeme i novac u prikupljanje djelića povijesti i kulture, kolekcionari su nam omogućili da vidimo i spoznamo cjelovitiju sliku nekog razdoblja, kulture, umjetničkog opusa, vlastitog nacionalnog identiteta...

Početak 2022. hrvatska javnost mogla je u Meštrovićevom paviljonu (HDLU) u Zagrebu razgledati veliku i važnu izložbu djela hrvatsko-francuskog umjetnika **Slavka Kopača**. Većinu postava činila su djela iz zbirke u vlasništvu burzovnog igrača i investitora iz Pule **Kristijana Floričića** i njegove supruge **Tamare**. Floričići su 2017. godine brzo reagirali doznajući da se Kopačeva ostavština prodaje na aukciji u Francuskoj, te su otkupili i dopremili u Hrvatsku oko 350 Kopačevih djela, koja je on za života čuvao u svom ateljeu.

Inače, Kopačev rođak, **Berislav Kopač** i njegov otac **Viktor** bili su kolekcionari numizmatike, a njihova je nasljednica 2001. godine kolekciju Kopač s više od 2000 medalja, plaketa i novčića donirala Arheološkom muzeju u Zagrebu. Nešto rimskih i drugih novčića završilo je u muzeju Slavonije u Osijeku.

Ugledni hrvatski kolekcionar numizmatike **Marko Šarinić** sustavno već godinama među ostalim iz inozemstva doprema numizmatičke predmete od važnosti, a predmete iz svoje značajne zbirke medalja, kolajni i žetona posudio je za brojne izložbe i stručne radove.

Od hrvatskih slikarica do muzeja ambalaže

Već davne 1982. zagrebački kolekcionar, sudac **Veljko Malinar**, koji je cijeli život bio posvetio sabiranju ordena, kolajni, spomenica, minijatura i diploma o odlikovanju donirao je Hrvatskom povijesnom muzeju svoju u Europi jedinstvenu zbirku, jer je želio da nakon njegove smrti ostane sačuvana u cjelini. Kao najznačajniji kolekcionar odlikovanja u Hrvatskoj uspio ih je prikupiti više od 2500 iz raznih zemalja i razdoblja, sa značajnim udjelom onih iz doba Habsburške monarhije. Stotine odlikovanja iz Malinarove zbirke, malih remek-djela zanata i dizajna za koje je potrebno veliko umijeće izrade, moglo se prije nekoliko godina razgledati na izložbi 'za čast i slavu' u Hrvatskom povijesnom muzeju.

Grad Zagreb vlasnik je 30 zbirki i ostavština iznimne kulturno-povijesne vrijednosti koje su od 1946. gradu darovali kolekcionari, umjetnici, ugledni građani i njihovi nasljednici, među kojima je zbirka **Josipa Kovačića** 'Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću', s više od tisuću slika, crteža, grafičkih listova...

Zagreb je vlasnik i zbirke ambalaže koju je prikupio i donirao **Ante Rodin**, koji se cijeli radni vijek bavio ambalažom i tehnologijom pakiranja. Od oko 6000 predmeta u zbirci najveći dio su boce za alkoholna i bezalkoholna pića iz raznih razdoblja, a zbirkom upravlja Muzej grada Zagreba.

Kad ne otkupljuju, kolekcionari dojavljuju muzejima

Privatni kolekcionari važni su suradnici brojnih muzeja, bilo da se radi o otkupu predmeta ili zajedničkim projektima poput izložbi za koje posuđuju predmete iz svojih zbirki, ističe **Tea Perinčić**, ranije ravnateljica, a danas kustosica Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka (PPMHP).

“Osim što od privatnih kolekcionara otkupljujemo predmete, oni nam često dojavljuju informacije o predmetima koji su nam od interesa, a njima nisu. Tako smo posredovanjem jednog kolekcionara u Zagrebu otkupili srebrni pehar, koji je bio dar u zahvalu za službu **Vjekoslavu Spinčiću**, izuzetno važnoj osobi za povijest Kastva. Općenito, mislim da dobro surađujemo, a bez nadopune naših saznanja njihovim specifičnim znanjima ne može se stvoriti prava slika ili interpretacija nekog vremena, procesa proizvodnje, pa i kulture.

Ono oko čega se ponekad sporimo je pitanje vrijednosti muzejskih zbirki – koje po njima nisu potpune, pa ih stoga smatraju nedovoljno vrijednim. Za razliku od kolekcionara, koji obično prikupljaju serije istog proizvoda, jer primjerice za filateliste i numizmatičare sitne razlike imaju vrijednost, u muzeologiji je predmet nositelj priče, pa zapravo nije važno imati nekoliko desetina istog predmeta sa sitnim razlikama“, objašnjava Tea Perinčić.

Zbirka s desecima tisuća pivskih etiketa

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja surađuje i s Hrvatskim numizmatičkim društvom, pa je tako u muzeju 2020. održan 9. međunarodni numizmatički kongres u Hrvatskoj, kojom je prilikom predstavljena i muzejska numizmatička zbirka. Numizmatičari su im važni zbog svojih znanja o vrijednosti pojedinih novčića, koje oni kao kustosi u toj mjeri nemaju. Surađuju i s Filatelističko-numizmatičkim društvom Rijeka i uvijek ih, kaže, mogu pozvati zatrebaju li pomoć u tumačenju filatelističkih predmeta.

Godine 2016. u sklopu festivala craft piva u perivoju Guvernerove palače, sjedištu muzeja, u Velikom atriju su u suradnji s Hrvatskim filatelističkim savezom izložili dio kolekcije pivskih etiketa iz goleme zbirke zagrebačkog kolekcionara **Zdenka Krištafora**, koja broji desetke tisuća etiketa iz cijelog svijeta.

Iz kataloga riječkih motiva na starim razglednicama pasioniranog kolekcionara Vladimira Smešnog

“Kad sam pripremala izložbu ‘D’Annunzio – Božić 1920’, nekoliko riječkih kolekcionara razglednica i fotografija bili su mi od velike pomoći kod upotpunjavanja slike grada u to vrijeme. Jedan od kolekcionara razglednica, **Vladimir Smešny**, prodao nam je po fer cijeni velik dio svoje kartografske zbirke, nesretan što njegova djeca nisu pokazala baš nikakav interes za njegovu strast prema baštini grada Rijeke. Zaključio je da je prestar, da zbirku nema kome ostaviti i da je najbolje da je udomi u muzeju. Zauzvrat, moja se kolegica **Margita Cvijetinović** dobarano naradila da mu pomogne pripremiti za objavu tri toma njegova Kataloga riječkih motiva na razglednicama početka XX. stoljeća 1901.do 1906.. A mi smo opet dobili na raspolaganje digitalnu verziju njegove kolekcije razglednica, što nam je od velike koristi”, kaže kustosica.

Stručnjaci iz muzeja podučavaju kolekcionare-amatere

“Nedavno mi je u muzej došao jedan kolekcionar starih karata s Cresa. Ali tek je počeo i ne zna o tome mnogo, a ne zna ni održavati te karte. Pokazala sam mu kako će istražiti vrijednost karte, datirati je, čistiti, (ne lijepiti selotejpom!), dobiti beskiselinske omotnice, te gdje i u kakvim uvjetima pohraniti i izlagati karte. Sretna sam da sam to znanje mogla s njim podijeliti, a na kraju kao kustosi iz javnog muzeja mi to i moramo

činiti i uvijek smo spremni dati savjet o načinima čuvanja građe. Naš muzej pomaže lokalnim zajednicama da ostvare svoje lokalne zbirke ili interpretacijske centre, pa i privatnim kolekcionarima da predstave ono što imaju. Ako je pomoć na razini savjeta kako predstaviti građu, kako je čuvati ili kako je interpretirati, onda je to besplatno, ali ako se radi o složenijim projektima, gdje se izrađuje elaborat interpretacije i funkcioniranja muzeja, to naplaćujemo.

Ima slučajeva da kolekcionar pretendira da ima muzej, a zapravo je u jednoj sobi izložio samo svoju kolekciju i to ne s puno naracije. Tada ćemo rado dati savjet kako izlagati i interpretirati u muzeološkom smislu. Kolegice su bile u nekoliko mjesta u okolici Rijeke kod ljudi koji imaju etno kolekcije. Tu tek zna biti svega i svačega. Moj je problem što odmah idem kritički i izbacim nešto što nema poveznice, pa to vlasnicima teško pada. Ali, naša je dužnost da na poziv kolekcionara pogledamo zbirku, zabilježimo da postoji i pomognemo da se objavi i registriira pri Muzejskom dokumentacijskom centru (MDC)", objašnjava Tea Perinčić.

Privatni sakupljači brže reagiraju

"Po svemu do sada mislim da je suradnja s privatnim kolekcionarima s našeg područja dobra, no sve ovisi o inicijativama kustosa i o tome koliko su u kolekcionarima spremni prepoznati suradnike. Povremeno nam se interesi isprepliću, ali s obzirom da doista imamo ograničena sredstva za otkup građe – a iznosi su svake godine sve manji i sve smješniji – stvarno ne mislim da smo konkurencija. Ako se ne varam ove smo godine za otkupe imali oko 30.000 kuna, a stvarno imamo raznolike zbirke. A s takvim proračunom nije baš jednostavno kupiti lijep komad namještaja ili neku dobru sliku. Neki put se s prodavateljima dogovorimo da platimo na rate. Sredstva za otkup uglavnom su naši vlastiti prihodi, a ostatak iz proračuna osnivača, a to je županija. Od Ministarstva kulture za tu svrhu ne dobivamo sredstva. Zato mi nekad bude baš drago kad neki predmet završi kod privatnog kolekcionara, dobronamjernog zaljubljenika u kulturnu baštinu, koji zna kako upravljati građom, jer znam da mi to ne možemo kupiti.

Osim toga, privatni kolekcionari koji raspolažu financijskim sredstvima mogu brže od muzeja reagirati i otkupiti nešto u pravo vrijeme. Mi smo ovisni o budžetu u kojem je unaprijed isplanirano koliko smijemo potrošiti na otkup građe. Postoje i rebalansi, pa se sredstva mogu prebaciti, ali to traje, a i za veće iznose trebamo i odobrenje osnivača, pa i stoga ne možemo baš brzo reagirati kad se nešto pojavi na tržištu, za razliku od privatnika. Problem se može pojaviti ako se dogodi da kolekcionar dobavi/kupi predmet koji je ukraden ili prokrijumčaren. To može biti i predmet s ilegalnog tržišta, kao i dobavljen pljačkanjem arheoloških nalazišta ili pak krivolovom, ako govorimo o prirodoslovnoj zbirkama. Muzeju se to ne bi smjelo dogoditi, jer moramo imati ovjeru da se radi o legalno nabavljenom predmetu, da bi ga mogli primiti kao dar ili otkupiti", zaključuje Tea Perinčić.

Novinarski projekt 'Tajne hrvatskih privatnih kolekcionara – istraživača i čuvara kulturne baštine' realiziran je u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije